



Minister Sprawiedliwości

Warszawa, dnia 22 lipca 2011 r.

DL-P-II-410-28/11  
dot. BPS/KU-034/1257-1/11

Pan  
Piotr Zientarski  
Przewodniczący  
Komisji Ustawodawczej  
Senatu  
Rzeczypospolitej Polskiej

*Szanowny Panie Przewodniczący*

W związku z pismem nr BPS/KU-034/1257-1/11, zawierającym prośbę o sporządzenie opinii w przedmiocie rozwiązań zaproponowanych w *projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 1257)*, uprzejmie przedstawiam następującą odpowiedź.

Proponowana nowelizacja ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.), zwanej dalej „k.p.c.”, ma na celu realizację postulatów zawartych w postanowieniu sygnalizacyjnym Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 sierpnia 2009 r., sygn. akt S 5/09 (OTK-A-2009/7/121).

W uzasadnieniu powołanego postanowienia Trybunał Konstytucyjny wskazał, że wątpliwości – z konstytucyjnego punktu widzenia – budzi art. 401 pkt 2 k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewiduje wznowienia postępowania na skutek stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia przez sąd Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.). Podniósł również, że uregulowanie wznowienia postępowania

w tej sytuacji jest konieczne ze względu na dyspozycję wynikającą z art. 9 Konstytucji, który stanowi, że Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego.

W postanowieniu sygnalizacyjnym z dnia 7 sierpnia 2009 r., sygn. akt S 5/09, Trybunał Konstytucyjny zwrócił także uwagę na potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu sprecyzowania trybu rozpoznawania skarg o wznowienie postępowania, o których mowa w art. 401<sup>1</sup> k.p.c. Intencja postanowienia sygnalizacyjnego w tym zakresie wydaje się sprowadzać do tego, ażeby stwierdzenie niekonstytucyjności przepisu, który stanowił podstawę prawną orzeczenia sądu pierwszej i drugiej instancji, umożliwiło sądowi drugiej instancji przekazanie sprawy do rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Trybunał Konstytucyjny zasugerował, że osiągnięcie takiego stanu rzeczy jest możliwe poprzez przyjęcie, że właściwym do wznowienia postępowania na podstawie określonej w art. 401<sup>1</sup> k.p.c. byłby sąd pierwszej instancji, względnie umożliwienie sądowi drugiej instancji, orzekającemu we wznowionym postępowaniu, uchylecia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego rozpoznania sprawy od początku wymagać może konstytucyjny standard rozpoznania sprawy przez sąd właściwy oraz zagwarantowanie prawa do zaskarżania orzeczeń.

Rozwiązania zaproponowane w projekcie nie zasługują na aprobatę.

Przede wszystkim należy podkreślić, że z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności nie wynika obowiązek państw sygnatariuszy Konwencji wprowadzenia do krajowego porządku prawnego rozwiązania polegającego na możliwości wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania cywilnego w razie stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, że w toku tego postępowania doszło do naruszenia Konwencji (por. np. orzeczenie Trybunału z dnia 8 czerwca 2003 r., *Isidore Lyons i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 15227/03; szczegółowo P. Grzegorzczak: Skutki wyroków

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym. Przegląd Sądowy 2006, nr 6, s. 26 i n.; tenże: Stabilność orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych w świetle standardów konstytucyjnych i międzynarodowych, w: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego, red. T. Ereciński, K. Weitz, Warszawa 2010, s. 206 i n.). Ewentualne wprowadzenie rozwiązania zaproponowanego w projekcie nie tylko stanowiłoby podważenie instytucji prawomocności orzeczeń jako gwarancji pewności sytuacji prawnej zainteresowanych podmiotów, ale skutkowałoby także naruszeniem praw tych podmiotów, a przede wszystkim przeciwnika strony, która wniosła skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nieuczestniczącego w postępowaniu przed Trybunałem i niemogącego bronić swych praw. Trzeba także mieć na względzie interes osób trzecich, które mogły ukształtować swoją sytuację działając na podstawie i w zaufaniu do prawomocnego orzeczenia (zob. T. Ereciński: Kilka uwag o wznowieniu postępowania cywilnego w następstwie orzeczenia ETPCz lub Trybunału Konstytucyjnego, w: Dialog między sądami i trybunałami, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L. K. Paprzycki, Warszawa 2010, s. 63–66).

Należy podkreślić, że prawomocność orzeczeń sądowych jest jedną z najistotniejszych wartości systemu prawnego, w związku z czym wszelkie odstępstwa od niej muszą być oceniane z najwyższą rozwagą i przyjmowane tylko wtedy, gdy jest to bezwzględnie konieczne. W rozważanym wypadku takiej konieczności nie ma, przeciwnie, występują argumenty, które przemawiają za niedokonywaniem zmian w tym kierunku.

Należy też wskazać, że kwestia ta stanowiła przedmiot rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 30 listopada 2010 r. (III CZP 16/10, OSNC 2011, nr 4, poz. 38). Sąd Najwyższy podkreślił, że ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w którym stwierdzono naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, nie stanowi podstawy wznowienia postępowania

cywilnego. W uzasadnieniu powołanej uchwały Sąd Najwyższy szeroko omówił przedmiotowe zagadnienie, przytaczając liczne argumenty, które w całości należy podzielić.

W związku z powyższym należy opowiedzieć się przeciwko projektowanym zmianom, polegającym na dodaniu w k.p.c. art. 401<sup>2</sup> k.p.c. (art. 1 pkt 2 projektu) oraz – związanym z tym – zmianom art. 399 § 2 k.p.c. (art. 1 pkt 1 projektu) i art. 416 § 2 k.p.c. (art. 1 pkt 4 projektu).

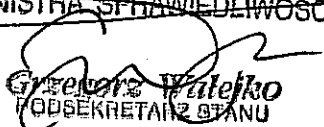
Niezasadna jest także propozycja zmiany art. 412 k.p.c. (art. 1 pkt 3 projektu), zmierzająca do tego, aby w sytuacji, w której zastosowanie ma podstawa wznowienia określona w art. 401<sup>1</sup> k.p.c., sąd właściwy do wznowienia postępowania, jeśli byłby to – w świetle art. 405 zd. pierwsze k.p.c. – sąd, który orzekał w sprawie w drugiej instancji albo Sąd Najwyższy, ograniczał się jedynie do rozstrzygnięcia o dopuszczalności wznowienia, natomiast merytoryczne załatwienie sprawy przekazywał sądowi pierwszej instancji. U podstaw przedstawionych propozycji leży założenie, że szczególny charakter podstawy wznowienia określonej w art. 401<sup>1</sup> k.p.c. ma uzasadniać potrzebę takiego (odmiennego) uregulowania postępowania wywołanego skargą o wznowienie postępowania, aby postępowanie prowadzone było w sprawie „od początku”, ponieważ wcześniej prowadzone było „w oparciu” o przepis (przepisy) niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

To założenie nie jest prawidłowe. Po pierwsze, w sytuacji, w której tylko sąd drugiej instancji zastosował przepis zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny, sąd ten jest właściwy do wznowienia postępowania w świetle art. 405 zd. pierwsze k.p.c., gdyż wydał zaskarżone orzeczenie. Nie sposób zatem przyjąć, aby w takiej sytuacji konieczne było uchylanie także wyroku sądu pierwszej instancji, który przecież nie został wydany „w oparciu” o zakwestionowany przepis. Po drugie, w razie zastosowania zakwestionowanego przepisu zarówno przez sąd pierwszej, jak i drugiej instancji (i ewentualnie Sąd Najwyższy), o tym, kiedy należy uchylić wyrok i przekazać sprawę do rozpoznania sądowi pierwszej instancji,

decydują regulacje, które określają sposób postępowania sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację (art. 386 w zw. z art. 412 § 2 k.p.c.). Nie ma potrzeby, aby zawsze przewidywać uchylenie zaskarżonego prawomocnego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji, gdy podstawę wznowienia stanowi art. 401<sup>1</sup> k.p.c. – podobnie jak nie ma obecnie możliwości ani potrzeby, aby sąd drugiej instancji zawsze uchylał wyrok sądu pierwszej instancji w sytuacji, w której po wydaniu tego wyroku, a przed jego uprawomocnieniem Trybunał Konstytucyjny zakwestionował przepis prawny będący jego podstawą (por. T. Ereciński: Kilka uwag o wznowieniu postępowania cywilnego w następstwie orzeczenia ETPCz lub Trybunału Konstytucyjnego, w: Dialog między sądami i trybunałami, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L. K. Paprzycki, Warszawa 2010, s. 68–69).

Z przedstawionych wyżej względów rozwiązania zaproponowane w *projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 1257)* należy ocenić negatywnie.

*Z pozdrowieniami*

z upoważnienia  
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI  
  
Grzegorz Walejko  
WICEPRZEDSIĘDZIECZĄCY  
WICEPRZEDSIĘDZIECZĄCY